

Bemmelse Waard

Nieuwsbrief

Winter 2019

Even bijpraten...

Graag praten wij u bij over de ontwikkelingen in de Bemmelse Waard. De inrichtingswerkzaamheden zijn in het najaar van 2018 van start gegaan. In deze nieuwsbrief vertellen we over dat wat er in 2019 in de Bemmelse Waard is gebeurd. U leest onder andere over de voortgang van de (inrichtings)werkzaamheden, over weidevogels en over toegankelijke natuur.

Voortgang van de inrichtingswerkzaamheden

De ontwikkelingen in de Bemmelse Waard gaan hard. Afgelopen jaar is het profiel van de noordoostplas, de Ambtswaard en het oude installatieterrein in haar definitieve vorm aangelegd. Er is hard doorgewerkt om voor het broedseizoen (medio maart) zoveel mogelijk grondwerk uit te voeren. Het resterende deel is het afgelopen najaar afgerond.

De contouren van de plas zijn op de genoemde plekken inmiddels zichtbaar. De komende jaren winnen we het zand dat grotendeels onder water ligt met onze drijvende zandzuiger. Bij het graven van de oevers is ook een bestaande beverburcht ingepast. Dat betekent dat de oevers van de plas iets zijn teruggelegd om geen verstoring voor de burcht te veroorzaken. En de bevers zijn flink actief in het gebied! Daarover verderop in deze nieuwsbrief meer.

Ook is eind 2018 aan de oostzijde van de plas het Sterneiland aangelegd. Een eilandje dat erg geschikt is voor de stern, want deze vogel broedt graag op eilandjes zonder veel begroeiing.

Ambtswaard

In de Ambtswaard is de voor de productie van bakstenen en dakpannen geschikte klei inmiddels afgevoerd en zijn de oevers aangelegd. Stichting Doornik Natuurakkers, de beheerder van dit deel van de uiterwaard, is samen met een lokale agrarische ondernemer en Stichting Vogelonderzoek Nederland (SOVON) al een aantal jaar bezig om het weidevogelgrasland te optimaliseren. Dat doen zij onder meer door vernatting van het gebied en het toepassen van onder andere droge stalmest. Op de vernatting gaat Stichting Doornik Natuurakkers in deze nieuwsbrief verder in.

Noordkant

Aan de noordkant van de Bemmelse Waard zijn in het voorjaar stekken ingeplant, nabij het oude installatieterrein. In de afgelopen weken zijn hiertussen nog enkele grotere wilgen ingeplant om de natuur een handje te helpen.

Fietspad

Ten slotte is de berm bij het fietspad dat langs het huidige installatieterrein loopt, verbreed. Daardoor worden fietsers en grazers beter van elkaar gescheiden. Hierover en over de aanplant van het bos leest u verderop in deze nieuwsbrief meer.

Mauritstoren terug in Bemmelse Waard

In de Tachtigjarige Oorlog (1568-1648), waarin de Staatsen tegen de Spanjaarden vochten, waren de grote rivieren een belangrijk onderdeel van de verdediging van de Republiek. Maurits van Nassau liet langs de Waal, Rijn en IJssel linies van wachtposten bouwen die de rivieren bewaakten. Zo ook bij Bommel. Alle torens zijn inmiddels verdwenen, maar staan nog bekend als de Mauritstorens.

Stichting Onze Waal heeft in samenwerking met onder andere K3Delta het afgelopen jaar een Mauritstoren gebouwd in de Bemmelse Waard. De toren is ontworpen door kunstenaar Jeroen Hoogstraten. Op 16 november opende wethouder Theo Janssen van de gemeente Lingewaard onder veel belangstelling de 'Bemmelse Mauritstoren'. Het is de eerste toren van de Mauritslinie die weer een plek langs de Waal heeft gekregen. De toren is toegankelijk.

Nieuwe aanplant Bemmelse Waard valt erg in de smaak

In het voorjaar van 2019 is aan de noordzijde van de Bemmelse Waard bos aangeplant als onderdeel van het inrichtingsplan. Helaas heeft het merendeel van het aangeplante materiaal de droogte van de afgelopen zomer niet overleefd. Ook vraat van (klein) wild heeft het plantmateriaal niet veel goeds gedaan. Om de bosontwikkeling alsnog te stimuleren heeft Schouten Groencultuur uit Gendt de aanplant van een aantal grotere wilgen verzorgd. Bijkomend voordeel is dat deze wilgen direct zichtbaar zijn vanaf de dijk.

We ontvingen positieve geluiden vanuit de buurt over de nieuwe aanplant, en ook bij de echt lokale bewoners viel het in de smaak. Want de aanplant stond er nog geen week, of een bever zette er zijn of haar tanden in. De wilgen zijn volledig doorgebeten en meegenomen naar de burcht(en).

Gelukkig heeft wilg van nature een hoog regeneratievermogen, waardoor het plantmateriaal in het voorjaar weer uitloopt.

Toegankelijke natuur

Door Stichting Lingewaard Natuurlijk

De werkzaamheden met betrekking tot de zandwinning in de Bemmelse Waard vorderen gestaag en daarmee komt ook de nieuwe natuur hier een stap dichterbij. Maar wat heb je aan mooie natuur als er niemand van kan genieten? Nou, ook daar is aan gedacht! Het gebied wordt en blijft toegankelijk voor fietsers, wandelaars en ruiters. Daarbij wordt rekening gehouden met close encounters (ontmoetingen) tussen mens en dier en tussen dieren onderling.

Fietsers

Fietsers maken veelvuldig gebruik van de Defensiedijk en kunnen daar vanaf 2020 mogelijk grote grazers tegen komen: paarden en runderen. Hierbij hebben we het risico ingeschat op mogelijk gevaar. De kans op ongevallen wordt als zeer klein ingeschat. Wel zal de fietser bij de ingang gewezen worden op de aanwezigheid van de dieren. Op het tracé om het bedrijfsterrain heen is het fietspad smaller. Daar worden grote grazers en fietsers wel van elkaar gescheiden met een afscheiding.

Wandelaars

Wandelaars kunnen de Waard ingaan over paden voorzien van hekjes en/of overstapjes. Ook kunt u grote grazers ontmoeten, waarop bij het betreden van het gebied wordt gewezen. Hierbij hebben we meer zorg voor de honden in

relatie tot de aanwezige vrij lopende dieren. Neemt u uw hond mee, lijk deze dan aan. Bovendien komen wandelaars ook weidevogels tegen. Zeker in het broedseizoen zijn weidevogels erg kwetsbaar. Daarom wordt gedurende het broedseizoen het pad langs het weidevogelgebied in de Ambtswaard afgesloten. In die periode kunnen de vogels geobserveerd worden vanaf het vogeluitkijkpunt, die in de vorm van een zogenaamde Mauritstoren is gebouwd.

Ruiters

De derde categorie bezoekers zijn de ruiters. Hierbij is de grootste zorg om half wilde en tamme paarden gescheiden te houden. Hiertoe worden de ruiterpaden door een raster gescheiden van het gebied van de grote grazers.

Samenvattend verwachten we dat er een mooi evenwicht ontstaat tussen toegankelijkheid en bescherming.

Plasdraspomp voor weidevogels in gebruik genomen

Eind maart is de 'plasdraspomp' voor de weidevogels in gebruik genomen. Tijdens een prachtige dag waarbij de Veldleeuwerik al van zich liet horen en de eerste Kieviten al lang en breed aan het broeden waren is de sleutel voor de pompkast overhandigd aan Louis Dolmans van beheerder Stichting Doornik Natuurakkers en Frank Houterman, agrarische ondernemer in de Ambtswaard.

Nat houden van grasland

Voorals weidevogels als de Kievit en de grutto komen op vochtig grasland af. Met de waterpomp wordt het grasland kunstmatig nat gehouden, waardoor er een ideale habitat wordt gecreëerd voor de weidevogels.

Dalende grondwaterstanden

Afgelopen decennia is gebleken dat de gemiddelde waterstand van het grondwater langs de Waal lager is geworden. Daarbij is het aantal jaar dat de uiterwaarden onder water zijn gelopen ook achteruit gegaan. Het risico daarvan is dat met het droger worden van de uiterwaarden ook de habitat voor de weidevogels als sneeuw voor de zon verdwijnen.

Behoud van de weidevogel

In de Ambtswaard wordt nu al een aantal jaar alles op alles gezet om de hier nog aanwezige soorten te behouden. Zo worden de graslanden later gemaaid, wordt er gebruik gemaakt van vaste mest en vanaf dit jaar worden er dus ook plasdrassige weilanden gecreëerd door de komst van de pomp.

Zomertaling

Goede vooruitzichten voor weidevogels

Door Louis Dolmans, Stichting Doornik Natuurakkers

We komen gaandeweg steeds dichterbij de buurt van 'maximaal beheer'. Dat is noodzakelijk om de weidevogels in onze omgeving op lange termijn te behouden. Het aantal eerste broedsels van Kieviten in de Ambtswaard is dit jaar wat achtergebleven: 21, tegen 30 in 2018. Dat is een onoverkomelijk gevolg van de laatste fase van de inrichting, die het verlies betekent van een stuk geschikt broedterrein. Maar soms wordt iets eerst wat slechter voordat het beter wordt. Daar staat dus tegenover dat we nu richting 'maximaal beheer' gaan.

Maximaal beheer en meer

Bij maximaal beheer proberen we een zo natuurlijk mogelijke leefomgeving te ontwikkelen, die we per soort op maat toesnijden. Daarbij hebben we voor ogen:

- totale rust binnen het gebied;
- totale openheid binnen het gebied en voldoende openheid eromheen;
- optimalisering van de grondwaterstand;
- uitgekiend mozaïekbeheer.

Wij voegen daar nog kwaliteit aan toe door gebruik van chemicaliën, kunstmest en drijfmest uit te sluiten. Wij boeren biologisch dynamisch.

De rust neemt toe doordat steeds meer mensen de aanlijnverplichting voor honden nakomen. Ook zijn goede afspraken gemaakt over handhaving op dit gebied. De openheid in de omliggende gebieden is nog niet zoals het zijn moet, maar daar wordt aan gewerkt. Ook is er een waterpomp geplaatst waarmee plasdrasgebiedjes kunnen worden gecreëerd ter compensatie van de daling van het grondwaterpeil. We hopen dat deze laatste maatregel komend jaar tot broedsucces voor grutto zal leiden.

En dan het mozaïekbeheer. Dat richt zich op de behoefte van vogels aan natuurlijke variatie in gras. Diverse pogingen om stukken weiland binnen enkele jaren aanzienlijk kruidenrijker te maken zijn succesvol geweest.

Vogelrijkdom neemt toe

Behalve de veldleeuwerik keerde ook de gele kwikstaart terug en verscheen de Cetti's zanger op het toneel. Voeg daar bij 25 waarschijnlijke broedgevallen van de kneu, 15 van de graspieper, 10 van de kleine plevier, zes van de roodborsttapuit, drie van de blauwborst en één van de gekraagde roodstaart en je ziet opnieuw bevestigd hoe veerkrachtig de natuur kan zijn. Dit alles stemt ons optimistisch.

Jonge veldleeuweriken. Foto: Frank Majoor

Nieuw in de Bemmelse Waard

Door Twan Teunissen, Staatsbosbeheer Boswachter Gelderse Poort

Twan Teunissen (foto: Alaa Abu Asad)

Natuur en landschap zijn altijd in verandering. De Bemmelse Waard is daar wel het schoolvoorbeeld van. Zo lag Boerderij de Arend op de dijk ooit pal naast de Waal; de Waal vormde toen een bedreiging voor het dorp Bommel omdat de rivier steeds verder richting dorp kroop. De huidige Ambtswaard hoorde toen dus bij de Ooijpolder. Om dat te voorkomen hebben onze voorouders meermaals de bocht van de Waal afgesneden. Pas sinds de 19^e eeuw ligt de Waal vast op z'n plek en verandert het landschap niet meer zo extreem door de werking van de rivier, maar wel door andere oorzaken.

Mensen hebben in de Bemmelse Waard een grote stempel op het landschap gedrukt. Kleiwinning zorgde voor meer water, boeren kapten de bossen en maakten afwateringsslootjes waarna het gebied gecultiveerd werd tot hooi- en weilanden, later werd de defensiedijk aangelegd, werd er zand gewonnen, et cetera.

Met iedere verandering in het landschap en van het gebruik van het landschap veranderde de natuur mee. We hebben geen idee welke soorten er de afgelopen eeuwen verdwenen en ook niet wat erbij gekomen is. Eigenlijk weten we dit pas sinds de afgelopen 30 jaar steeds beter toen door vrijwilligers de natuur in beeld werd gebracht. Tegenwoordig zien we bijna iedere verandering. Soms is dat negatief, soms positief. En als rasoptimist vier ik graag de positieve ontwikkelingen.

De afgelopen tientallen jaren zijn er nieuwe soorten naar de Bemmelse Waard gekomen. Twee voorbeelden. Wie nu eind juni langs de ruigtes langs de Waal loopt kan er rivierrombouts zien. Een libel die meer dan een eeuw in Nederland was uitgestorven door vervuiling. Dankzij het schonere Waalwater keerde deze libel terug.

In de nazomer kun je op dezelfde plekken langs de Waal boomkrekels horen. Wie ze hoort zal misschien wel denken aan een vakantie op de camping in Zuid-Frankrijk... Het is ook een zuiderling, met het opwarmende klimaat zijn ze vanuit het Rijndal noordwaarts getrokken naar Nederland. De boomkrekels profiteren van de warme zomers die we tegenwoordig vaak hebben en ook van de ruigtes die

Rivierrombout

tegenwoordig langs de Waal groeien. En zo kan ik nog tig voorbeelden noemen van ooievaar en krakeend tot eikvaren en hooibeestje...

De Bemmelse Waard zal ook in de toekomst voor verrassingen zorgen. Ik droom dan misschien van broedende visarenden in het grote oobos, maar misschien verrast de natuur ons wel met de vestiging van een zuidelijke vlindersoort of een plantensoort die om welke reden dan ook jarenlang weg was uit Nederland. We gaan het beleven in het nieuwe landschap van nu!

Informatiepaneel over Koude Oorlog

Op woensdag 25 september is bij het fietspad dat langs de zandwinning leidt, een informatiepaneel onthuld over tankkazematten uit de Koude Oorlog.

Restanten van de IJssellinie

In de Bemmelse Waard liggen restanten van de IJssellinie, een verdedigingswerk uit de Koude Oorlog. Onderdeel van deze IJssellinie waren tankkazematten; ingegraven tanks waarvan er nog drie aanwezig zijn in de Bemmelse waard. K3Delta, Staatsbosbeheer en de Historische Kring Bommel hebben de handen ineengeslagen om deze historische elementen in het Bemmelse landschap beter zichtbaar te maken.

V.l.n.r.: Gijs Bouwman, Twan Teunissen en Marten Smits bij het informatiepaneel met op de achtergrond de tankkazemat

Historie zichtbaar maken

Om fietsers en wandelaars bewust te maken van de tankkazematten als onderdeel van de IJssellinie, is bij het fietspad langs de zandwinning, ter hoogte van de kazematten, een paneel geplaatst. Hierop is het ontstaan en de functie van de IJssellinie beschreven, aangevuld met foto's uit het archief van de Historische Kring. Bij het informatiepaneel is ook een bankje geplaatst.

Het water als verdediging

Gijs Bouwman van de Historische Kring Bommel vertelt: "Tijdens de Koude Oorlog bedacht de Amerikaanse opperbevelhebber Eisenhower het plan om een verdedigingslinie in Nederland aan te leggen. Het werd de IJssellinie genoemd en moest een invasie vanuit het oosten (de Russische zone) tegenhouden, of in ieder geval vertragen. Er is gebruik gemaakt van een natuurlijke barrière: het water. Het plan was om de Rijn bij Arnhem, de Waal bij Bommel en de IJssel bij Olst/Deventer af te sluiten. Door afsluitdammen in te varen en te laten afzinken waardoor een groot gebied onder water zou komen te staan, dacht men de vijand tegen te kunnen houden. Dit is echter nooit daadwerkelijk gebeurd."

Tankkazematten

Bij de IJssellinie werden ook zogenaamde tankkazematten aangelegd. Het woord kazemat komt van het Byzantijnse begrip chasmata, een aanduiding voor een vesting met schietgaten. De kazematten in de Bemmelse Waard zijn Sherman tanks die zijn ingegraven op een betonnen fundering. De IJssellinie met de tankkazematten was vanaf de jaren '50 tot eind jaren '60 in gebruik.

Voor meer informatie kunt u rechtstreeks contact opnemen met de betrokken partijen:

K3Delta
Hans Hooijer
h.hooijer@k3.nl

Titus Haverkamp
t.haverkamp@k3.nl

www.k3.nl
024 348 88 00

Stichting Lingewaard Natuurlijk
Jac Lamerichs
voorzitter@lingewaardnatuurlijk.nl
www.lingewaardnatuurlijk.nl

Stichting Natura Saned
Rob Koekkoek
06 53 39 80 72
saned@xs4all.nl

Staatsbosbeheer
Twan Teunissen
06 12 05 03 04
t.teunissen@staatsbosbeheer.nl

Stichting Doornik Natuurkokers
Louis Dolmans
dolmans@doorniknatuurkokers.nl

K3DELTA